

ΒΙΟΗΘΙΚΗ & ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

ΦΓ6

Εξάμηνο: Γ' (6^ο)

Διδακτικές μονάδες ECTS: 4

Κωδικός: ΦΓ6

ΩΡΕΣ: 3 Θεωρία

Τύπος: ΜΓΥ (Μάθημα Γενικού
Υποβάθρου)

Γλώσσα: Ελληνικά

Μάθημα: Υποχρεωτικό

Προαπαιτούμενα:

Εξαρτώμενα:

Σκοπός μαθήματος: Σκοπός του μαθήματος είναι να καταστήσει το φοιτητή ικανό να κατανοεί τις έννοιες και τις αρχές της επιστημονικής και επαγγελματικής ηθικής και να εφαρμόζει τις ιδιαίτερες δεοντολογικές διαστάσεις που υπεισέρχονται κατά την εξάσκηση του επαγγέλματος του Φυσικοθεραπευτή.

Ειδικότερα, αναλύονται σε βάθος μία σειρά από ηθικά διλήμματα τα οποία απαντώνται στην καθημερινή κλινική πρακτική και στην έρευνα. Προβλήματα όπως η στάθμιση κινδύνων-ωφελειμάτων, η σύγκρουση συμφερόντων, το ζήτημα της συναίνεσης του ασθενή μετά από πληροφόρηση, η υποκατάστατη λήψη απόφασης, η εμπορευματοποίηση της έρευνας, και ερευνητικές μελέτες όπου συμμετέχουν ευαίσθητες ομάδες ασθενών (παιδιά, άτομα με νοητική στέρση, βαρέως πάσχοντες ασθενείς κ.ά.) αναλύονται ώστε ο φοιτητής να μπορεί να τα εντοπίζει να τα επεξεργάζεται σε ένα ηθικό πλαίσιο και να απαντά σε αυτά.

Ο φοιτητής αναγνωρίζει το δεοντολογικό ρόλο του ως επαγγελματία υγείας και έχοντας αποκτήσει τις ικανότητες να εφαρμόζει κριτήρια δεοντολογικής θεώρησης αποκτά ιδίαν άποψη πάνω σε όλα τα σύγχρονα ηθικά ζητήματα. Με επαγγελματισμό και υπευθυνότητα μπορεί να ανταποκριθεί και να λαμβάνει δύσκολες αποφάσεις σε αξιακές αντιπαραθέσεις στην κλινική πρακτική, στην φυσικοθεραπευτική έρευνα και στις σχέσεις του με τους ασθενείς, με τους υπόλοιπους θεραπευτές υγείας και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Μαθησιακοί στόχοι θεωρητικού μέρους: Ο φοιτητής με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, θα είναι σε θέση:

- 1) να κατανοεί ηθικές θεωρίες και τη δεοντολογική θεώρηση στο επάγγελμά του,
- 2) να αξιολογεί και να διατυπώνει με καθαρότητα τις αρχές που πρέπει να διέπουν τις σχέσεις φυσικοθεραπευτή - ασθενή,
- 3) να έχει τις απαραίτητες γνώσεις και να μπορεί να χρησιμοποιήσει αρχές και αξίες ώστε να αναλύει και να αξιολογεί ηθικά προβλήματα στο επάγγελμά του,
- 4) να μπορεί να αντιμετωπίσει και να επιλύσει δεοντολογικά προβλήματα που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή της ερευνητικής διαδικασίας και κλινικής πρακτικής,
- 5) να έχει τις απαραίτητες γνώσεις και να μπορεί να χρησιμοποιήσει αρχές και αξίες ώστε να αναλύει και να αξιολογεί ηθικά προβλήματα στο επάγγελμά του, όπως π.χ. σύγκρουση από διαφορές στην στοχοθεσία καθενός από τα δύο μέρη ή αντιπαραθέση μεταξύ της αρχής της ωφέλειας και της αυτονομίας του ασθενή,
- 6) να κατανοεί τους διαφορετικούς και συνεχώς μεταβαλλόμενους ρόλους, σχέσεις, και υπευθυνότητες των φυσικοθεραπευτών,
- 7) να κατανοεί σε βάθος την ιστορική διαδρομή των ηθικών προβλημάτων στην έρευνα έχοντας γνώση των αρχών που διέπουν τις επιτροπές ηθικής για την έρευνα λαμβάνοντας υπόψη του κυρίως αλλά όχι μόνο την Διακήρυξη του Ελσίνκι¹ και τις Οδηγίες για Έρευνα στην Βιοϊατρική που συμμετέχουν Άτομα,² όπως και την αντιπαραθέση επιχειρημάτων στα κυριότερα επίμαχα θέματα,
- 8) να εξοικειωθεί με τον Κώδικα Δεοντολογίας των Φυσικοθεραπευτών Μελών του Πανελληνίου Συλλόγου Φυσικοθεραπευτών, με τους κυριότερους διεθνείς κώδικες ηθικών καθηκόντων καθώς και με το τρέχον νομικό πλαίσιο σε επιστημονικά θέματα της Φυσικοθεραπείας.

Αναλυτικά περιεχόμενα θεωρητικού μαθήματος:

Ενότητα 1. Ηθικά διλήμματα στις επιστήμες υγείας

- Κριτική σκέψη και ηθικά διλήμματα.
- Ηθικά διλήμματα στην φυσικοθεραπεία.
- Περιπτώσεις στη φυσικοθεραπεία όπου υπάρχουν συγκρουόμενες ηθικές υποχρεώσεις.

Ενότητα 2 . Ηθικές θεωρίες στην Βιοηθική I - Ηθική των συνεπειών (ωφελιμισμός)

- Αρχή της μεγίστης ευχαρίστησης.
- Προβλήματα της θεωρίας του ωφελιμισμού.
- Ωφελιμισμός στις επιστήμες υγείας.

Ενότητα 3. Ηθικές θεωρίες στην Βιοηθική II - Ηθική του καθήκοντος, Ηθική της αρετής

- Αρχές ηθικής βασισμένες σε κανόνες λογικής.
- Κατηγορική προστακτική.
- Προβλήματα της ηθικής του καθήκοντος.
- Ηθική του καθήκοντος στις επιστήμες υγείας.
- Ο ηθικός χαρακτήρας και οι αρετές του ατόμου.
- Προβλήματα της ηθικής της αρετής.
- Ηθική της αρετής στις επιστήμες υγείας.

Ενότητα 4. Βιοηθική και Φυσικοθεραπεία

- Περιπτώσεις ηθικών διλημάτων από την φυσικοθεραπευτική πρακτική.

Ενότητα 5. Περιπτωσιολογία (καζουιστική μέθοδος)

- Ιστορική εξέλιξη της περιπτωσιολογίας.
- Ηθική της περίπτωσης.
- Μελέτη περιπτώσεων και εφαρμογές στην Φυσικοθεραπεία.
- Μοντέλο ενιαίας προσέγγισης των τεσσάρων βασικών αρχών και περιπτωσιολογίας.
- Μελέτη περιπτώσεων και εφαρμογές στην Φυσικοθεραπεία.

Ενότητα 6. Οι 4 βασικές αρχές στην Βιοηθική (αυτονομία, δικαιοσύνη, αρχή της ωφέλειας ή ευεργεσίας – beneficence, αρχή της μη βλάβης - non maleficence)

- Ιστορική εξέλιξη της θεωρίας των 4 βασικών αρχών.
- Τρόπος λύσης ηθικών προβλημάτων σύμφωνα με την θεωρία των 4 βασικών αρχών και σύνδεση με την κοινή ηθική (common morality).
- Ειδίκευση και ισοστάθμιση (specification and balancing).
- Μελέτη περιπτώσεων και εφαρμογές στην Φυσικοθεραπεία.

Ενότητα 7. Αυτονομία

- Εσωτερική και εξωτερική αυτονομία.
- Ο 'γνωρίζω τι θέλει' ασθενής και κατανόηση πληροφοριών.
- Συναίνεση μετά από πληροφόρηση.
- Εμπιστευτικότητα.

Ενότητα 8. Ηθικά διλήμματα στην έρευνα στις επιστήμες υγείας I

- Θεμελιώδεις αρχές ηθικής έρευνας.
- Ιστορική εξέλιξη προβλημάτων στην έρευνα.
- Τι κάνει μια έρευνα ηθική; Προϋποθέσεις για έρευνα σε ηθικά πλαίσια.
- Ηθική των επιστημονικών δημοσιεύσεων – το φαινόμενο ghostwriting.
- Ο ρόλος των επιτροπών ηθικής και δεοντολογίας . Διακήρυξη του Ελσίνκι.¹ Οδηγίες για Έρευνα στην Βιοϊατρική που συμμετέχουν Άτομα.²

Ενότητα 9. Δικαιοσύνη

- Θεωρίες δικαιοσύνης.
- Το πρόβλημα της κατανομής των πόρων στο σύστημα υγείας, Σπάνιοι πόροι, κριτήρια ηθικής κατανομής.
- Η μικρο-κατανομή πόρων ως φυσικοθεραπευτικό καθήκον.
- Οικονομική κρίση και φροντίδα υγείας: η ηθική των ελλείψεων.

Ενότητα 10. Αρχή του μη βλαβερού - non maleficence

- Προστατεύοντας τον ασθενή.

Ενότητα 11. Αρχή της ωφέλειας ή ευεργεσίας – beneficence

- Εξισορρόπηση μεταξύ κινδύνων και ωφελημάτων.
- Αξία της ζωής.
- Πατερναλισμός - αντιπαράθεση μεταξύ της αρχής της ωφέλειας και αυτονομίας του ασθενή.

Ενότητα 12. Ψυχική νόσος και βιοηθική

- Τα δικαιώματα και η εκπροσώπηση του ψυχικά ασθενή: εκούσια και ακούσια νοσηλεία, η περίπτωση της χρήσης περιοριστικών μέσων.
- Η ηθική των εξαρτήσεων.

Ενότητα 13. Η υπευθυνότητα του Φυσικοθεραπευτή

- Ελληνική και ξένη Νομοθεσία, ιστορική αναδρομή της Νομοθεσίας.
- Ηθικές υποχρεώσεις του επαγγελματία υγείας.
- Υπευθυνότητα απέναντι στους ασθενείς, απέναντι στους λειτουργούς υγείας, απέναντι στην κοινωνία. Το ηθικό καθήκον προστασίας της δημόσιας υγείας.
- Ηθική και νομική υπευθυνότητα του Φυσικοθεραπευτή.
- Ηθική αποτίμηση των εναλλακτικών και συμπληρωματικών θεραπευτικών μεθόδων.
- Παροχή φροντίδας εκτός θεσμικού πλαισίου – οι νόμοι του «Καλού Σαμαρείτη».
- Ανοχή και αποδοχή της διαφορετικότητας.
- Το πρόβλημα του πολιτισμικού σχετικισμού και θέσπιση ορίων.

Ενότητα 14. Η έννοια της υγείας, της αναπηρίας και του «καλού του ασθενούς»

- Ιστορική διαδρομή των εννοιών.
- Ορισμός των εννοιών και συγκρούσεις.
- Αξιολόγηση υπηρεσιών, πιστοποίηση, έλεγχος ποιότητας στην υγεία.

Ενότητα 15. Τελική αξιολόγηση των Φοιτητών

- Αξιολογείται η συνολική επίδοση των φοιτητών σύμφωνα με τον κανονισμό σπουδών του Ιδρύματος και τον τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος όπως αναφέρεται παρακάτω.

Μέθοδοι και μέσα διδασκαλίας:

Στις μεθόδους διδασκαλίας της θεωρίας του μαθήματος περιλαμβάνονται:

- Διαλέξεις - εισηγήσεις με χρήση πίνακα, διαφανοσκοπείου, σταθερό προβολικό σύστημα (overhead projector), βίντεο και τηλεόραση.
- Συζήτηση στην τάξη και ανατροφοδότηση.
- Εργασία σε μικρές ομάδες ή ατομική.
- Ανάλυση - παρουσίαση περιπτώσεων.
- Παρουσιάσεις φοιτητών.
- Χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) (Πολυμέσων, ηλεκτρονική συζήτηση μέσω πλατφόρμας ασύγχρονης εκπαίδευσης και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου).

Μέθοδοι αξιολόγησης: Η αξιολόγηση της επίδοσης των φοιτητών πραγματοποιείται σύμφωνα με τον κανονισμό του Ιδρύματος. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η επιτυχής ολοκλήρωση του θεωρητικού μέρους του μαθήματος. Η αξιολόγηση της επίδοσης του φοιτητή πραγματοποιείται με μία τελική αξιολόγηση, γραπτή ή προφορική. Στην προφορική αξιολόγηση απαιτείται η παρουσία δύο εκπαιδευτικών. Η τελική αξιολόγηση του μαθήματος πραγματοποιείται μετά το τέλος του διδακτικού εξαμήνου σε όλη την ύλη που διδάχθηκε. Ο φοιτητής καλείται να απαντήσει σε ερωτήσεις που καλύπτουν ισομερώς τις διδακτικές ενότητες του μαθήματος και επιπλέον σε μία ερώτηση που απαιτεί κριτική σκέψη. Η βαθμολογία είναι από 0-10 και με την προϋπόθεση ότι έχει απαντήσει στο 80% των ερωτημάτων.

Η καταλληλότητα των θεμάτων αξιολόγησης ελέγχεται από τον Τομέα, ο οποίος δημιουργεί τράπεζα θεμάτων ανά γνωστικό αντικείμενο που είναι διαθέσιμη στους φοιτητές.

Η τελική βαθμολογία καταχωρείται στην δεκάβαθμη κλίμακα (0-10) με ελάχιστο βαθμό επιτυχίας το 5. Ταυτόχρονα η τελική βαθμολογία καταχωρείται με την σχετική κλίμακα βαθμολογίας του ευρωπαϊκού συστήματος μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων (ECTS), όπου A, B, C, D, & E είναι το 10%, 25%, 30%, 25% & 10% των επιτυχόντων αντίστοιχα.

Σχετική βιβλιογραφία:

- 1) American Physical Therapy Association. Code of Ethics.
https://www.apta.org/uploadedFiles/APTAorg/About_Us/Policies/Ethics/CodeofEthics.pdf
- 2) Australian Physiotherapy Association. Code of Conduct.
<http://apa.advsol.com.au/staticcontent/download/APACodeOfConduct.pdf>.
- 3) Australian Physiotherapy Association. Policy and procedures manual. Melbourne; Australian Physiotherapy Association: 2000.
- 4) Beauchamp TL, Childress JF. Principles of Biomedical Ethics. 5th ed. New York: Oxford University Press; 2001.
- 5) Beauchamp TL. Philosophical Ethics: An Introduction to Moral Philosophy. McGraw-Hill Education; 2000.
- 6) Beauchamp TL. The Four-principles' Approach. In: Gillon R, Lloyd A, editors. Principles of health care ethics. Chichester: John Wiley & Sons; 1994.
- 7) Beauchamp Tom L., Walters Leroy (Eds), Kahn Jeffrey P., Mastroianni Anna C., Contemporary Issues in Bioethics Wadsworth Publishing; 7th edition (2007).
- 8) Berlin, Isaiah (1969). "Two Concepts of Liberty," in Four Essays on Liberty, London: Oxford University Press.

- 9) Chartered Society of Physiotherapy. Rules of Professional Conduct. London 2002. http://www.csp.org.uk/uploads/documents/csp_rules_conduct.pdf.
- 10) Council for International Organizations of Medical Sciences. International Ethical Guidelines for Biomedical Research Involving Human Subjects. Geneva; CIOMS 2017: <https://cioms.ch/wp-content/uploads/2017/01/WEB-CIOMS-EthicalGuidelines.pdf>
- 11) Crisp, Roger and Michael Slote (eds.), 1997, *Virtue Ethics*, Oxford: Oxford.
- 12) Daniels N. *Just Health Care*. New York: Cambridge University Press; 1985.
- 13) Declaration of Helsinki of the World Medical Association.
<https://www.who.int/bulletin/archives/79%284%29373.pdf>
- 14) Dworkin, G., 'Paternalism' in *Morality and the Law*, ed. Richard Wasserstrom (Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co., 1971).
- 15) Dworkin Gerald. *The Theory and Practice of Autonomy*. Cambridge: Cambridge University Press; 1982.
- 16) Dworkin R. *Life's dominion - An argument about abortion and euthanasia*. HarperCollins; 1995.
- 17) Eckstein S, editor. *Manual for Research Ethics Committees*, 6th ed. Cambridge University Press; 2003.
- 18) Frankena W. *Ethics*. 2nd ed. (Englewood Cliffs: Prentice Hall; 1973.
- 19) Glover J. *Causing Death and Saving Lives*. Penguin books; 1990.
- 20) Glover J. *Responsibility*. London: Routledge & Kegan Paul; 1970.
- 21) Harris J. *The Value of Life – An Introduction to Medical Ethics*. London: Routledge & Kegan Paul; 1985.
- 22) Hart H. *Punishment and Responsibility: Essays in the Philosophy of Law*. London: Oxford University Press; 1968.
- 23) Hume D. *A Treatise of Human Nature*. Oxford: Oxford University Press; 1968.
- 24) Kant I. *Grounding for the Metaphysics of Morals: With on a Supposed Right to Lie Because of Philanthropic Concerns*. translated by Ellington JW. 3rd ed. Hackett Publishing Company; 1993.
- 25) Locke J. *An Essay Concerning human Understanding*. Fraser AC. editor. New York: Dover.
- 26) Mill JS. 'On Liberty' and Other Writings. (Cambridge Texts in the History of Political Thought). Collini S. editor, Cambridge University Press; 1989.
- 27) Mill, John Stuart, *On Liberty and other writings*, Collini Stefan (ed.) (Cambridge University Press, 1989).
- 28) Pellegrino E, Thomasma D. *The virtues in medical practice*. New York: Oxford University Press, 1993.
- 29) Rawls J. *A Theory of Justice*. Oxford: Oxford University Press; 1971.
- 30) Rawls, John (1971). *A Theory of Justice*, Revised edition (1999) Cambridge, MA: Harvard University Press.
- 31) Rawls, John (1993). *Political Liberalism*, New York: Columbia University Press.
- 32) Raz, Joseph (1986). *The Morality of Freedom*, Oxford: Clarendon.
- 33) Richardson, Henry (2003). *Democratic Autonomy: Public Reasoning about the Ends of Policy*, Oxford: Oxford University Press.
- 34) Ross WD. *The Right and the Good*. Oxford Clarendon Press; 1939.
- 35) Sextus Empiricus. *Outlines of Pyrrhonism*. Bury RG. translator. Page TE. editor. Cambridge MA: Harvard University Press; 1967. vol. 1.
- 36) Singer P. *Practical Ethics*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press; 1993.
- 37) Smart JJC. Williams B. *Utilitarianism for and against* Cambridge: Cambridge University Press; 1993.

- 38) The Nuremberg Code. JAMA. 1996;276:1691.
- 39) The PLoS Medicine Editors. Ghostwriting Revisited: New Perspectives but Few Solutions in Sight. PLoS Medicine 2011; 8(8): e1001084.
- 40) Young, Robert (1986). Autonomy: Beyond Negative and Positive Liberty, New York: St. Martin's Press. University Press.
- 41) World Health Organisation 2005. Disability, including prevention, management and rehabilitation. https://www.who.int/disabilities/WHA5823_resolution_en.pdf
- 42) World Health Organisation. 2001. <https://www.who.int/classifications/icf/icfbeginnersguide.pdf>
- 43) World Medical Association. Declaration of Helsinki, Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>
- 44) Πανελλήνιος Σύλλογος Φυσικοθεραπευτών, Κώδικας Δεοντολογίας Φυσικοθεραπευτών <https://www.psf.org.gr/psf-news-625.htm>